

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Dispvtationvm De Censvris In Commvni,
Excommvnicatione, Svspensione, & Interdicto, itemque
de Irregularitate, Tomvs Qvintvs**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, Anno Domini M. DC. XVII.

Sectio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94035](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94035)

nem ostendimus ex variis iuribus, quæ de hac re lo-
quuntur: eamque ita grauem esse declarauimus, vt
in illa etiam materia sepe obliget sub mortali:
quamvis in singulis actionibus humanae & politicae
communicationis, regulariter loquendo, & seculo
contemptu solum obliget sub veniali. De poena ve-
ro certum est ibi non interuenire aliam censuram,
prater excommunicationem minorem loquendo
de censura ipso iure lata: nam ab homine interdum
extenditur excommunicatio maior ad communica-
entes cum excommunicato, in hoc genere com-
municationis: illa vero ferri non potest per senten-
tiam generalem, sed per specialem in determina-
tam personam, trinaque monitione præmissa: & a-
liter lata huiusmodi excommunicatio nulla existit, B
iuxta cap. *Statuum*, de Sententia excommuni-
cationis, in 6. Et haec tenus de effectibus excommuni-
cationis.

DISPUTATIO XVIII:

De causis maioris excommunicationis.

Materia hæc in superiori tractatu de Censuris in communione co-
piose disputata est, & fere om-
nia, quæ diximus, maxime in
excommunicatione locum habent: ideo
que solum necesse est breuissime collige-
re, quæ ad hanc censuram pertinet, & si
quid speciale superest, illud addere. Et can-
dem rationem, quamvis de singulis causis
proprias disputationes supra instituerimus
in præsenti hac vñica omnes comprehen-
demus.

SECTIO I.

Quis possit excommunicationis censuram ferre.

Diximus in superioribus, duplum esse
excommunicationem: à iure scilicet,
& ab homine: quæ diuisio ab efficien-
tia causa sumpta est: duplex ergo est
causa efficiens excommunicationis;
scilicet ius, & homo: vel certe quia hoc ius non est
diuinum, sed humanum tantum Ecclesiasticum: id
eo simpliciter dici potest homo Ecclesiasticus, seu
potestatem habens Ecclesiasticam, causa efficiens
huius censuræ. Duobus tamen modis, scilicet vel fer-
rando ius, vel serendo sententiam vel in generali,
vel in speciali hanc pœnam continentem. Vnde sit,
potestatem Ecclesiasticam proxime, ac per se neces-
sariam ad excommunicationem ferendam esse po-
testatem iurisdictionis Ecclesiastici fori contentio-
ni. Nam hæc est proximum, ac per se principium ius
dicendi sive per leges, sive per sententiam, quamvis
non aequalis ad utrumque modum: sed altior, &
maior iurisdictione ad leges condendas, & conseque-
tes ad excommunicationem à iure ferendam, quæ
ab homine, necessaria sit. Potestas autem ordinis per
se ad huncactum non requiritur, quamvis iuxta ra-
tionabilem Ecclesiastici consuetudinem institutioni
Christi, & rerum naturis consentaneam, nunquam
illa iurisdictione sine aliquo ordinis fundamento, vel
initio concedatur. Quæ omnia in superioribus tra-
ctata, & explicata sunt, & in eis conuenienti Theo-
logi in quarto, distinctione decima octava, & Cano-
nista in cap. *Cum ab Ecclesiastum*, de officio ordinari.
& cap. *Transmissam*, de Electo, cum similibus. Na-
Fr. Suarez tom. 5.

A uarrus referens alios in cap. *Cum contingat*, de Re- *Nauar.*
script. in 2. cau. nullit. nu. 27.

Circa ius, quatenus est causa huius censuræ, fo-
lum occurrebat hic addendum, quæ fint illa specia-
lia iura, in quibus talis censura ipso facto contra-
henda fertur: nam cetera, quæ de hac causa in com-
muni sumptu, & de verbis necessariis ad hunc effe-
ctum, defiderari possunt, in disputatione 3, sectione
2. dicta sunt. Verumtamen ne hanc caularum ex-
communicationis tractationem, & cognitionem
obfcuram, & prolixam reddamus, commodius erit
post consummatam doctrinam de excommunica-
tione majori, omnes excommunications iure ipso
latas recensere, easque breuiter explicare.

De excommunicatione ab homine.

Circa excommunicationem ab homine præter
Cea, quæ diximus de censura in communione, quæ
hic applicanda sunt, duo tantum addenda occur-
runt: primum est, an Parochi habeant aliquando
potestatem excommunicandi saltem pro aliquibus
delictis: nam quidam Doctores hoc eiſ tribuere vi-
dentur, ut patet ex Diuo Thoma in 4. distinctione. D. Thom:
18. quæ. 2. art. 2. quæst. 1. quam refert & sequitur Syl-
vester, *Excommunicationis*, i. numero 5, vbiait, ex officio
tantum Episcopos hoc posse, tamen in furto, &
rapina, & similibus casibus à iure concessis, etiam
Parochos habere hæc potestatem quasi delegatam,
& ex commissione. Addit præterea Sylvestter ex Ho-
stiensis, etiam in notoriis, quæ non indigent inquisi-
tione villa, posse Parochos excommunicare. Imo
Glossa in capit. 29. quæst. 1. & in §. Hū, post cap. *Mira-*
mar. vers. Cum ergo, 24. question. 1. dicit, quemlibet
Sacerdotem posse excommunicare. Sed hoc impro-
babile est: & illud etiam de Parochis est mihi incer-
tum, quia non inuenio ordinarium ius, vel scriptū
privilegium, in quo fundatum sit. Nam capit. *Cum*
inhibitio. §. Sane, quod citari solet, nihil probat, quia *De clande-*
ibi solum habetur, ad Parochi munus pertinere, *fina de-*
prohibere clandestina matrimonia: quod autem id *sponsat.*
Quapropter generaliter statuendum est, parochos *Resolutio.*
non posse excommunicare, sed tantum Episcopos
iure quasi proprio. Quæ est communis sententia
cum Glossa in cap. *Nemo*, 2. qu. 1. tener Abbas in cap. *Glossa.*
Si Sacerdos, 2. de offic. ordinari. num. 10. & cap. Si quis *Abbas.*
contra Clericum, num. 51. & ea. Cum contingat, num. 3. *Nauar.*
de Foro competent. Nauarrus in cap. *Cum contingen-*
gtat, de Rescript. Soto in 4. d. 22. quæst. 2. art. 1. Quod *Soto.*
tamen extendendum est ad eos, qui iurisdictionem
Episcopalem participant ex speciali institutione,
aut priuilegio, vel etiam consuetudine. Quo solo ti-
tulo poterunt excipi aliqui Parochi, si alibi sit
consuetudo, vt in aliquibus casibus possint excom-
municare, vt notauit Abbas in cap. 3. de offic. ordi-
narij numero decimo, nam consuetudo interdum
dat iurisdictionem, vt in superioribus tractatum
est. Illa vero scilicet, Parochi non habent iurisdi-
ctionem in foro contentioso, neque in causa aliqua
iudicium ferre possunt: ergo nec sententiam ex-
communicationis.

Aliud pùctum tractandum est de Episcopis, quo-
modo possint sententiam excommunicationis fer-
re, quæ completum habeat effectum. Et est ratio
dubij, tum ex parte excommunicati, tum ex parte a-
liorum fidelium. Ex priori quidem capite, quia ex-
communicatus ubique terrarum tenetur abstinere
ab omnifidelium communicatione, & à Sacramen-
torum, & aliorum diuinorum participatione; Epis-
copus autem particularis non potest ferre legem, que ob-
ligat subditos, qui extra suam diocesim ver-
suntur: multoq; minus potest ferre legem, que ob-
ligat subditum, etiam in domicilio mutet: cum ta-

An Episco-
pus ferre pe-
ris senten-
tiam ex-
communicata-
tiona, que
habeat com-
pletum offi-
cium.
Prior dubi-
tandi ratio.

290 Disp. XVIII. De causis maioris excommunicac.

Prior sententia. men censura semper liget, donec per absolutionem ordinari. & cap. *Transmissam*, de elect. &c. *Corripitur*, tollatur, quantumvis aliquis domicilium mutet. Nec minor est difficultas ex alio capite, quia excommunicationis obligat fideles omnes ad vitandum ipsum excommunicatum: praeceptum autem particularis Episcopi non potest viueros fideles obligare. Et confirmatur: nam Episcopus non potest concedere indulgentias subditis alterius Episcopi in eius dioecesi: ergo nec potest illos obligare ad vitandum excommunicatum a se extra dioecesim suam.

Priore sententia. Propter has difficultates, praesertim propter secundam, Doctores infinitas extreme contrarias abierunt: Prior est, fideles diuino iure teneriad vitandum quemcumque excommunicatum, hoc ipsis quod excommunicatus est: qui a fortiori dicentidem de ipso excommunicato: nam maior est obligatio excommunicati ad vitandum alios, quam aliorum ad vitandum ipsum. Quam sententiam fundant in verbis illis March. 18. Sit ibi tanquam *Ethnicus & Publicanus*: & in ipsa natura excommunicacionis, qua est praeceptio quodam membrum a corpore Ecclesie: ex qua praeceptio ex natura rei sequitur, ut non sit communicatio inter tale membrum, & corpus, seu alia membra corporis: sicut per analogiam ad membrum abscessum a corpore humano facile declarari potest. Qua sententia supposita facile respondet ad difficultates positas, Episcopum, vel quemlibet alium iudicem particularium imponeat censuram excommunicationis, qua imposita, iure ipso diuino resultant omnes obligationes praedictarum: & ideo optime fieri posse, ut talis obligatio extra territorium, & ultra subditos ferentes excommunicationem extendatur.

Reiicitur. Hac vero sententia aut falsa est, aut ad rem praesentem explicandam nihil deseruit. Declaratur: nam vel intelligit ius ipsum diuinum immediate obligare ad vitandum excommunicatum. Et hoc est falsum, ut in principio huius materiae, & de censuris in communis ostensum est, & ex dictis de effectione &ibus excommunicationis est manifestum: nam vidimus Ecclesiam minuere, & ampliare hanc prohibitionem, & personas alias ab illa eximere: quae omnia ostendunt eam immediate manare ab Ecclesiastico precepto. Si vero intelligatur solum media te, & remote oriri ex diuino iure illam obligationem, sic verum quidem assumitur; tamen id nihil deseruit ad expediendas difficultates positas. Probatur: quia illa radicalis, seu media obligatio iuriis diuini supponit Ecclesiasticum praeceptum: nam in hoc consistit, quod ipsum ius diuinum dicit et parentum esse Ecclesia, & abstinentum esse ab iis, a quibus ipsa praecepit abstinere: hunc enim sensum habent verba illa Christi: *Si Ecclesiam non audierit, si tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus*. Et hoc modo dici potest excommunicationis obligare ex natura sua: quia natura eius nihil aliud est, quam quedam moralis prohibitio, seu prohibitionum collectio: ergo illa iuriis diuini obligatio recta supponit Ecclesiasticum praeceptum validum, & cum iurisdictione latum: ergo supponit id, quod inquirimus, neque explicit difficultatem tactam, quo modo scilicet praeceptum priuati Episcopi tales fit, ut obligent omnes fideles ad parentum illi.

Posterior sententia. Alij ergo dixerunt, Episcopos particulares non posse iure suo, & quasi potestate ordinaria excommunicationem ferre, qua obliget omnes fideles ad vitandum excommunicatum, sed solum suos subditos: nunc autem id facere Episcopos ex commissione, & tanquam delegatos Summi Pontificis. Ita sentit Scotus in 4 dist. 19. q. 2. art. 5. Verum tam haec sententia non est conscientia sacris canonibus sunt enim multi, in quibus docetur, excommunicationem ferre eo modo, quo nunc in Ecclesia fertur, ad munus Episcopi iure, & officio ordinario pertinere, ut patet ex cap. *Cum ab Ecclesiarum, de officiis*.

Scotus. Improbatur. Circa priorem ergo partem agere possumus de subditu Episcopi extra territorium existente, vel antequam illum per censuram liget, ut postquam iam ligatus est. Prior consideratio ad rem praesentem non spectat, sed de illa videri possunt superius tractata de censuris in communis, ubi disputauimus an per statutum generale possit Episcopos excommunicare subditum extra territorium suum contra statutum delinquentem: & an idem sit de sententia generali, item de speciali proper delictum extra territorium commissum, vel intra territorium, si post delictum extra vagetur: nam quae ibi diximus, eodem modo procedunt de excommunicatione. Postquam vero excommunicatione imposita est, parum referat subditus extra territorium vagetur, necne: quia quo cunque tendat, secum excommunicationem defert, quia illi quasi inest. Et ideo dicitur *Iurist*, quod excommunicatione sequitur excommuni catum,

nicatum, vt leprosa leprosum. Qo fit, vt quantum ad ipsum spectat, quocunque tendat, eisdem excommunicationis effectus patiatur: nam haec est vis & efficacia, quam excommunicatione ex vi sua institutionis habet. Vnde ut omittamus questionem illam an praeciprum proprii Episcopi obliget subditum, quando extra territorium eius versatur: de qua non nihil diximus supra, in praesenti non est dubium, quin per censuram hoc modo obligetur propter rationem factam. Et ob eandem non liberabitur ab eodem onere, etiam si mutet domicilium: quia per hoc solum non liberatur a censura; & quia quantum ad illam particularem causam propter inchoatum in ea iudicium, factus est speciali modo subiectus excommunicanti, vt supra etiam terigitur.

Simili modo expedienda est altera pars difficultas, vt recte notauit Soto in 4. dist. 22. quest. 2. art. 1. Cum enim excommunicatione duret, vbiique excommunicatus veretur, vbique habet suos effectus natura sua institutione consentaneos, inter quos unus est, vt omnes fideles obligent ad vitandum excommunicatum tanquam alienum, & ab Ecclesia praeclaram. Hoc autem excommunicationis institutio ex Ecclesiæ traditione, & decretis manifesta est, vt patet ex multis canonibus Apostolorum, & ex Concilio Niceno can. 5. & ex cap. Si quis a proprio, & cap. Cura fin. & cap. Sicut Apolloti, cum aliis 11. quest. 3. & in cap. de Raptori. & cap. 3. §. 1. de Privelegio cum similibus. Quibus locis id notant Doctores, & videretur etiam potest Couarruiias in capit. Alm. 1. part. 5. num. 2. Cetera de hac causa, circa censuram in communione dicta sunt.

SECTIO II.

Quis possit excommunicari.

Explícata causa efficienti, vt explicanda est quasi subiectua, qua cum illa habet correlationem, seu respectum inferioris, seu subiecti ad Superiorum. De qua re multa diximus disputatione quinta de censuris in communione, quæ in excommunicatione locum habent. Itaque exhibetis constat, subiectum capax excommunicationis esse hominem viatorem, & viventem hac vita mortalium; adulterum, & baptizatum, & qui in terris Superiorum habeat, seu alteri subiectus sit: quæ omnes conditiones ibi sunt declaratae, & consequenter expressum est, quo modo excommunicatione, vel absolutione eius possit in defunctum. Item quo modo feratur in personam certam, possitq; in eandem multo fieri, seu multiplicari. Ac deniq; quis censendum sit subditus, vel subiectus sufficienter ad incurram censuram, preferunt generatim latam. Hic ergo duo tantum superius aduertenda, quæ sunt excommunicationis propria.

Primum est, excommunicationem ferri non posse in communitate: ideoque eum, qui excommunicatur, semper esse debere personam aliquam singularem. Ita statuitur in cap. Romana, §. In Universitat., de Sententia excommunicationis in 6. Cuius constitutionis rationem merito aliquis inquiret: nam Vniuersitas ut sic, id est Collegium, seu Capitulum grauiter delinquere potest, ergo & puniri, vel per disciplinam Ecclesiasticam corrigi; id est alia censura in communitate feruntur: ergo etiam per excommunicationem corrigi potest. Hac rem late tractat. Couarruiias libro secundo, Variar. cap. 3. numer. 9. Nauarrus cap. 27. num. 16. Ut tamen breuiter rationem explicem, aduerto duobus modis possit censuram aliquam in communitate ferri. Primo in solam communiteatem, vt commu-

nitas est, id est, quatenus est unum corpus politum, ita vt non descendat ad singulas personas secundum se; sed solum illas comprehendat, quatenus unum corpus constituant, quo modo ferri solet suspicio in communiteatem. Alio modo potest ferri censura in communiteatem ratione singularium personarum, ita tamen vt non feratur censura in personas certas, seu determinatas; sed communiter, seu confuse in omnes homines huius civitatis, vel regni: quo modo ferri solet interdictum in communiteatem, vt infra videbimus. Veroque ergo modo prohibitum est collegium, aut Capitulum excommunicare: nam dictum cap. Romana, simpliciter id prohibet; ergo prohibet quocunque modo fiat. Et ita intelligitur ab hominibus; & merito, tum quia abfoluta legis verba non sunt limitanda, nisi necessitas virget, vel ex alio iure, vel ex evidente ratione: tum etiam quia illa lex quoad illam partem favorabilis est, & ideo amplianda: tum deniq; quia in fine illius textus subditur. Sed in illos duntaxat de Collegio, & Vniuersitate, &c. quæ dictio exclusiva omnem alium modum interdicit.

Ratio autem pro priori parte reddi potest; quia bona, quibus principaliter priuat excommunicatione, personalia sunt, seu ad singulas personas pertinencia, quia sunt spiritualia, & similiiter communicatio, & actus, quos interdict excommunicato, personales sunt, regulariter loquendo. Alioquin enim sunt actus iurisdictionis, quos tollit etiam excommunicatione, eosq; potest interdictum communitas exercere: tamen hi sufficienter prohibentur per suspensionem, nec propter illos solos est necessaria excommunicatione. Propter hanc ergo causam non fertur excommunicatione in communiteatem prior modo consideratam. Ethoc est, quod ex sententia Doctorum Iuris Pontificij refert Couarruiias, communitem scilicet non esse unum corporis verum, sed fictum, neque habere vim animam rationalem communem; & ideo non esse capacem excommunicationis: hoc enim est verum de communitate primo modo spectata. Ratio autem posterioris partis, quæ etiam extendit potest ad priorem, & ideo in illo textu generaliter assignatur, est, quia censura, qua illo modo fertur in communiteatum, omnes eius personas complectitur, etiam si non deliquerint: hoc autem excommunicationi repugnat: ergo. Maior patet tum exemplo interdicti, tum ratione: si enim tantum personas delinquentes comprehendenter, iam non feretur in communiteatum, sed in eos, qui tale delictum commiserunt: quod est ferri in singulas personas, non in communiteatum. Minor vero constat ex cap. Nemo, cum aliis 11. qu. 3. Et hanc rationem tergit ibi Pontifex, dicens: Cum nonnullum contingere innoxios huiusmodi sententia irreire: pro certo supponens, illud esse magnum absurdum. Quod latius declarauit Augustinus epist. 75. cap. Si habes, 24. quest. 3. & ex dicendis sectione sequenti latius contabit.

Ecce secundum notandum est in hac censura excommunicationis speciale esse, vt per eam generaliter latam ligari possint non tantum laici omnes, & Clerici inferiori, sed etiam Episcopi, & quilibet Praelati illis superioribus infra Summum Pontificem, dummodo author canonis, & sententia illis superiori sit, & verba sint adeo vniuersalia, vt eas comprehendant. Ratio est, quia secundum communione omnes haec personæ sunt capaces huius censuræ, vt passim ex iure constat, satisque ostensum est a gendo de censuris in communione: verba autem legis, si generalia sint, omnes subditos comprehenduntur, ram quoad obligationem, quam quoad penam, si sint capaces eius, & alio iure, vel priuilegio non excipiuntur: quia haec est vis generalium verborum. In praesenti autem nullum est ius, aut priuilegium, quo excipiuntur Episcopi, aut quicunque alii Pra-

Excommunicatio ferri non possit in communitate, sed etiam in collegio, & in capitulo. Clerici inferiori, sed etiam Episcopi, & quilibet Praelati illis superioribus infra Summum Pontificem, dummodo author canonis, & sententia illis superiori sit, & verba sint adeo vniuersalia, vt eas comprehendant. Ratio est, quia secundum communione omnes haec personæ sunt capaces huius censuræ, vt passim ex iure constat, satisque ostensum est a gendo de censuris in communione: verba autem legis, si generalia sint, omnes subditos comprehenduntur, ram quoad obligationem, quam quoad penam, si sint capaces eius, & alio iure, vel priuilegio non excipiuntur: quia haec est vis generalium verborum. In praesenti autem nullum est ius, aut priuilegium, quo excipiuntur Episcopi, aut quicunque alii Pra-

Fr. Suarez tom. 5.

292 Disp. XVIII. De causis maioris excommunic.

Iuris generali legi, vel sententia imponente excommunicationis penam: ergo illam incurrit, si transgressores legis existant.

⁵ Obiici vero potest cap. *Quia periculorum*, de Sent. excomm. in 6. vbi conceditur Episcopis, & superioribus Prelatis, ne ligentur censura generatim lata, nisi illorum expressa mentio fiat. Respondeatur. ibi non esse sermonem de censura in genere, sed speciam de suspensiōne, & interdicto, vt ibi Glossa notavit verbo *Suspensione*: ac propterea docuit, priuilegium illud non habere locum in censura excommunicationis: quam Glossam omnes communiter approbant. Sed instare potest aliquis: quia ratio illius textus, & que, vel magis locum habet in excommunicatione, quam in aliis duabus censuris, scilicet *quia periculorum* est Episcopis proper Pontificale manus incurrire ipso facto *suspensionem*: non enim munus periculorum incurrire ipso facto excommunicationem, immo periculosis hoc dici potest: quia excommunicatione ipsa includit omnes effectus suspensionis, & plures alios, grauior modo impedites functiones Pontificales. Quapropter quamus in illo textu non fiat expressa mentio excommunicationis, intelligi possit a fortiori comprehensa sub suspensione: quia omnis excommunicatione suspensio quedam est saltum materialiter, ut sic dicā. Et posset hęc interpretatio iuuari, tum quia favorabili est, & fauores sunt ampliandi; tum etiam quia illud est beneficium Principis: quod amplissime interpretandum est, vt communiter dicunt Iuris interpretantes argumentum regula Dicitur de regul. Iur. in 6.

Sed licet hac apparenter dicta sint, recessendum non est ad communī sententia, quia verba illius textus satis clara, & præcisā sunt: ergo in proprietate accipienda iuxta consuetudinem iuris; non est ergo ibi accipienda suspensiō, vt includat excommunicationem, sed prout est censura distincta ab illa. Unde cum Pontifex specialiter mentionem faciat suspensionis, & interdicti, non sine causa id fecisse credendum est. alioqui vel omnes censuras numerasset vel nullam in speciali, sed generatim censuram: cū ergo duas speciamē recensuit, tertiam excludere voluit. Item ius illud priuilegium quoddam continet, quod non plus valet, quam sonat: & cum aliquo modo deroget iuri communī fratre, & iuxta prædictam exigentiam verborum interpretandum est. Ratio ergo illius textus non sufficit ad extendendum priuilegium, nisi accedat voluntas concedētis illud quod hic non intercessit. Vel etiam ratio illa ita est accipienda vt propter vitandum, vel minuendum illud periculum statutum sit, ne Episcopi comprehendantur sub quacunque censura generatim lata; non vero, vt sub nulla includantur. Et ideo potest sufficere ad excipiendum Episcopos quoad duas censuras, etiam non excipiunt quoad hanc tertiam. Cur autem in excommunicatione illud priuilegium non concedatur, sufficiens ratio est, noluisse Pontificem tam amplum concedere priuilegium, & aliqua ex parte in hoc consuētus feruerati excommunicationis. Addit etiam Glossa, esse plures canones ferentes sententiam excommunicationis in generali, à quibus non fuit conueniens excipi Episcopos, vt cap. *Si quis suadente, & similia.*

SECTIO III.

Propter quam causam ferri posse, aut debet excommunicatione.

Ateria huius sectionis amplissima est, eam vero fusè tractauimus disputat. 4. de Censuris in communi: & quæ ibi diximus maxima ex parte, & cum majori proprietate, & certitudine in

A hanc censuram conuenient quam in alias. Itaque primum omnium pro certo statendum est, excommunicationem maiorem ferri non debere, neque posse nisi ob culpam mortalem, cum inobedientia Ecclesie, & contumacia commissam. In hac enim regula fere omnes Doctores conuenient: oportet tamen diligenter eam explicare, & nonnullas circa eam occurrentes difficultates in particulari declarare.

Dubios ergo modis de causa ferendi censuram loqui possumus. Primo secundum ius ordinarium ab Ecclesia statutum. Secundo iuxta absolutam protestationem a Christo Domino concessam, quæ in Summo Pontifice residet. Priori modo est ferre indubitate regula posita: sunt enim multa decretorum in quibus hoc statuitur, quæ referuntur a Gratiano, in questione 3. ex Concilio Niceno cap. 5. in cap. Seruatur, & ex Concilio Meldentio in cap. Nemo Episcorum, & ex Concilio Auernensi, vel potius Vormaciensi, & Aurelian. s. in cap. Nullus, & ex Concilio Agathensi in cap. Episcopi. Rursus ex Hieronymo, Augustino, Prospero, & aliis multa refert 24, quæ in 3. capit. Respondeat, cap. Corripiantur, cap. Eccl. cum aliis, quæ ex Anacleto, & Pelagio ibi referuntur. Idemque sumitur ex cap. Sacro, de Sententia excommunicationis, & ex cap. Romana, codicem titul. in 6. & ex Leone Papa epistol. 87. & ex Ambrosio lib. 2. officior. cap. 37. Ad denique clarius Tridentinum id statuit in sessione 25. cap. 5. de Reformatione, vbi expendenda sunt illa verba. *Ant leibus ex rebus;* & illa. *Non alias quam ex re non vulgari, causaque diligenter per Episcopum examinata;* &c. Rationem a priori redemus statim; ab inconvenienti vero est opinio, quæ ex dicto Concilio sumitur, quia si excommunicatione ob leuem culpam incutiatur, magis contemnitur, quam formidatur, & perniciem potius parit, quam salutem.

E Atque ex hac regula infertur, nullum iudicem, vel prælatum Ecclesie infra Summum Pontificem posse pro culpa, quæ mortalis non sit, vel pro cauila, posse ipsa in qua de euitanda mortali culpa non agatur, hanc minoris censuram excommunicationis imponere, vel sub paucimilla obligare. Probatur, quia nullus ex his prælatis mun. fun. vel iudicibus potelli præceptum vel sententiam ferre nisi iuxta formam & modum per sacros canones institutum: habent enim iurisdictionem suam facris canonibus ac legibus alligatam: sed sacri canones statuunt ut hac censura non feratur nisi programma culpa: ergo non possunt eam ferre.

Addo viterius propositam regulam procedere etiam de absoluta potestate data Ecclesiæ a Christo Domino, ita vt nec ipse Summus Pontifex possit pro sola veniali culpa præcise, directe maiorem excommunicationem ferre. Quod primo colligitur ex omnibus Scripturæ locis, in quibus aliquid similitudinem iudicium huius censuræ, vel potestatis ad illam ferendam continetur: semper enim significatur solum proper graueri culpas corrigendas esse hanc potestatem concessam, vt Matth. 18. Si Ecclesiam non audierit, fit tibi tanquam Eschivus, & Publicanus. Nemo enim dicet esse aliquem rebellem Ecclesiæ propter solam veniale transgressionem, eo vel maxime, quod ibi erat sermo de correctione fraterna, & ordine eius, qui ad coactionem per hanc censuram terminatur, si intercedat contumacia: illa autem correctione, vt Theologi docent 2. 2. quæst. 33. non habet locum propriæ, & in rigore loquendo, in peccatis tantum venialibus: quod etiam, vt ponderauerit Augustinus, ex verbis Christi colligitur, *Si peccauerit fratrem tuum, perierat ergo grauiter peccando,* vt Augustinus infert. Hinc Paulus 1. ad Corinth. 5. vbi 1. Cor. cum quendam excommunicare, grauissimum crimen eius in medium proposuit, & quippiam simile *Actus 2.* indicavit Petrus Actor. 8. & Ioannes 1. Canonica 1000. 6. 1. Se.

Sect. III. Propter quam caus. ferri posse, aut debeat, &c. 293

idem refutatur
 mentis hominum &
 patrum &
 probatur.
 Secundum
 ut ordinari
 ut Ecclesie
 cocommuni
 tari non de
 et, nige
 culpam
 mortaliam

Ratione i
 dum confir
 matur.
 Aug.

Co. 1. Secundo sumi potest argumentum ex testimonio Pontificum & Sanctorum, quæ citauimus in superiori punto: cum enim docent excommunicationem non esse ferendam nisi pro graui crimen, non fundantur in aliquo iure seu prohibitione Ecclesiastica, sed in ipsa æquitate naturali, supposita institutione, & acerbitate talis poenæ: & quia Christus non dedit hanc potestatem Ecclesia in destructionem, sed in ædificationem. Quæ rationes absolute procedunt de ipsa potestate secundum te, & respectu cuiuscunq; habentis illam.

Vnde concluditur tertio optima ratio naturalis: quia poena debet esse proportionata culpa; excommunicatione autem maior, est grauissima omnium, quæ sunt in Ecclesia, ut Augustinus dixit libr. de Correctione. & grat. capite decimo quinto in capit. Corripantur, 24, questione tercia: non est ergo proportionata culpa veniali, sed infinite (vt ita dicam) excedens: ergo ex ipso iure diuino, & naturali non potest secundum iustitiae aquitatem talis poena pro tali culpa ferri: ergo, absolute loquendo, non dedit Christus Ecclesia hanc potestatem. Et explicatur ratio in hunc modum, nam per excommunicationem elicetur quis quodammodo ab Ecclesia, vt sumitur ex multis iuribus vndeclimo, questione tercia, præsentim cap. Omnis Christianus, & cap. Nihil, cum alii quæ supra citauimus: nemo autem mereatur eici ab Ecclesia, qui non est dignus eici a regno Dei quod non est, nisi propter peccatum mortale. Et confirmatur à simili: nam quod est in Republica temporali poena mortis, id est in Ecclesiastica republica poena excommunicationis: ideoque vocari foliæ gladii Ecclesiasticus, in capit. Inter haec. 33, questione 2, & multi Patres dicunt hanc poenam habere in Ecclesia eum locum, quem in veteri lege habebat poena mortis, vt videtur fieri apud Antherum Papam epistol. vnica. & Tertullianum, in Apolog. cap. 39, & Augustinum in questionib. Deuteronomij questione secunda. Qui propterea in collatione terræ diei cum Donatistis, eam vocat damnationem quam facit Episcopale iudicium. Sed reipublica temporali non est data potestas ad interficiendum hominem propter peccatum veniale, vt per se notum est: ergo neque Ecclesia ad ligandum hominem hac censura ob solam venialem culpam. Denique non oportet, vt tam grauitate Ecclesia coercet fideles à venialibus peccatis: nam, vt Diuus Thomas tradit prima secunda, questione nonagesima sexta, articulo tertio lex humana non intendit omnia vita prohibere, aut punire, nec perfectos subditos facere: vnde etiam in institutione sacramenti pœnitentiae Christus noluit venialia peccata esse materiam necessariam illius iudicij: & quamvis Ecclesia iuste prohibeat, & puniat aliqua venialia peccata, præfert quando necessarium est ad observationem aliorum graviorum præceptorum: semper tamen applicat penam seu medicinam accommodatam, excommunicatione autem maior, esset nimia coactio.

Ex quo generali principio sequitur primo, excommunicationem latam pro leuiori culpa, quæ mortalem grauitatem non attingat, esse non solum iniustum, sed etiam ipso iure nullam, à quo cumque feratur. Probatur ex dictis, quia fertur absque legitime potestate: actus autem moralis, qui procedit ab eo qui potestatem non habet, nullus est. Idem probari potest ex omnibus quæ de censura iniusta, & nulla tractauimus agentes de censuris in communione disp. 4, vbi ostendimus eam censuram, que euidenter est contra iustitiam communitatiū respectu ipsius rei, esse nullam, sed excommunicatione major latra propter solam venialem culpam est euidentissime contra iustitiam communitatiū respectu eius qui sic damnatur: ergo est ipso iure nulla. Præterea talis sententia, continet intolerabilem errorem.

Fr. Suarez tom. 5.

A rem, non solum contra ius Ecclesiasticum, sed contra naturale & diuinum: sicut esset intolerabilis error medici qui præcipiteret brachium abscindi à corpore propter leuem laesionem, seu ægritudinem. Item sententia iudicis secularis condemnantis ad mortem aliquem propter veniale culpam, intolerabilis esset, ac preinde nulla ipso iure. Ac denique condemnatio ad grauem penam sine illa causa, absque ulla controvergia nulla esset: ergo condemnatio ad grauissimam penam propter leuem causam, est etiam nulla. Pater consequetia, tum quia in moralibus parum per nihil reputatur, & ideo præna causa respectu tantæ poenæ quasi nulla est, tum etiam quia tanta proportione excedit grauissima poena leuem culpam, quanta grauius nullam; maxime quando poena illa est indiuisibilis, quæ non potest secundum partem proportionatam applicari, & executioni mandari, & secundum aliam partem rescindi, cuiusmodi est excommunicationis maioris censura. Sunt vero, qui hoc tantum procedere putent, quando talis causa leuis in ipsa sententia explicatur. Sed quicquid sit de exteriori foro, in interiori sufficit, quod in re ipsa causa non subsistat, iuxta dicta de censuris in communione.

Qui excusat à culpa mortali, ab excommunicatiōne excusat.

Cecundo infertur ex dictis, quotiescumque aliquis excusat à culpa mortali in transgressione alicuius legis, vel præcepti, excusari etiam ne censuram excommunicationis contrahat, etiam omnibus transgressoribus illius præcepti imposita sit, vt si excommunicentur omnes qui furantur aliquid, si quis id committat, tamen exleuitate materia excusat à mortali, excusat etiam ne talem censuram contrahat. Et eadem ratione, cui sub excommunicatione præcipitur, vt soluat, vel restituat, si id omitterat, quia reuera non haberet unde soluat, sicut excusat à culpa, ita etiam à censura. Ratio est, quia cessante causa necessaria etiam quoad rei effectio nem, cessat, seu non fit effectus. Item quia quod culpa caret, in damnum vocari non debet, vt dicitur in cap. 2, de constitutionibus: ergo & quod caret graui culpa, non debet in grauissimum damnum excommunicationis vocari. Atque ob eandem causam quoties sententia huius censuræ fertur absque vera mortali culpa, quæ in persona supponatur, apud Degt., & in conscientiæ foro per se obligationem non inducit, licet in foro exteriori, vel interdum ex accidente propter vitandum scandalum obligare possit. Vbi sepe offeratur copiosa materia disputandi de causis quæ excusare possunt, ne talis censura incurritur, quales sunt ignorantia, violencia aut meritis, qui moraliter equiualeat, aut alia gravis necessitas. Itē occurrebat hic dicendum de excommunicatione iniusta ex defactu cause finalis, & materia circa quam, an semper sit nulla, sed quia hac omnia copiose traxata sunt de censura in communione, & in præfecti nihil in eis speciale occurrit, ideo in eis iterum immorari non est necesse.

Obliti vero potest contra hanc illationem Primo, cap. Odoardus, de solutionibus vbi excommunicatione lata in eum, qui creditor non soluebat, valida censetur, & indigens absolutione, etiam si ille suisset impotens ad solendum; cum ergo impotens exequatur à culpa, & non excusauerit ab excommunicatione non est in vniuersum vera regula tradita. Cōsequentia est clara: & antecedens patet ex illis verbis textus, Mandamus quatenus si constiterit quod prædictus non possit soluere debita supra dicta, sententiam ipsam sine difficultate qualibet relaxes. Secundo cap. Peruensit, de Sent. excommun. Vbi per cuiuslibet clericorum, quæ parva fuit, & ideo ob parvitatem materia excusari videtur

294 Disp. XVII. De causis maioris excommunicationis.

detur à mortali censetur sufficiens causa ad incur-
rendam excommunicationem maiorem ipso iure
latam pro tali crimen. Tertio, cap. Episcopi, 11. quæst.
3. vbi reprehenduntur, & puniuntur quidam Epi-
scopi, qui innocentes, vel minimis causis culpabiles
excommunicare præsumunt: & tamen huiusmodi
excommunicatio non censetur nulla, vt patet ex il-
lis verbis, *Nec forte excommunicati longo tempore mor-
te præueniantur.*

*Obiectio sol-
vitur.*

Ad primam obiectionem respondetur primo, verbum illud relaxes, non semper significare disso-
lutionem vinculi validi, sed interdum declaratio-
nem inualidam, vel sœpe significare relaxationem
facti potius quam iuris, seu vinculi quo secundum
ius tenuerit. Cuius rei multa exempla in superiori-
bus vidimus, & optimum est in cap. Aduimus, 24.
quæst. 1. in illis verbis. *Tetuosque aboluendo: & tamen
era sermo de excommunicatione lata excommunicato,
qua sine via controværsia ipso iure nulla
existit, ibi Glossa ita exponit, & alia iura similia ref-
fert. Nec est dissimile cap. Ad probandum, de Re iudi-
cata, ibi, *Eandem sententiam confiterit insinuandam, &
tamen erat lata ab excommunicato. Si ergo in dicto
cap. Odoardus, sententia illa relaxanda dicitur, vel
quia declaranda erat inefficax, ad ligandum, vel
certe relaxanda quoad effectum quem de facto po-
tius, quam de iure habebat, quia ille Odoardus eu-
tabatur, & alios vitare compellebatur. Vnde addi-
potest, heri potuisse vt sententia illa in exteriori fo-
ro fuerit iusta: nam, vt ibidem dicitur, ille Odoar-
dus recognovit debita, negavit tamen se esse soluen-
do propter rerum inopiam: non tamen ibi dicitur
sufficienter in iudicio probass habeat rerum inopiam:
sola autem negatio non sufficit, quominus qui cre-
ditor est, præsumatur esse soluendo, vt dixit Glossa
in leg. *Si vero s. Qui, verb. dubitatur. ff. Qui, si dare
cogantur, & ideo dixit Pontifex, Quatenus si confiterit:
nonendum ergo confabat: quare fortasse sententia
fuit iusta in foro exteriori, & consequenter in eodé
relaxanda.***

Ad secundam respondetur, in illo capit. Peruenit.
Pontificem non definite astere eos indigere absolu-
tionem qui non enorrem, sed modicam, & leuem
injuriam clericis irrogarunt. Sed verba textus sunt,
*Debū absoluendis sua fraternitatis arbitrio duxi nū com-
mittendum. Quod potest intelligi, cum vt iudices, an
absolutione indigent, tum etiam vt absolvas, si cri-
men ad excommunicationem contrahendam fuerit sufficiens, non tamen adeo enorme, vt eius cen-
sura reservatione digna videatur. Itaque media, &
leuis iniuria, dici potest vel simpliciter & absolute, quia tanta non est, vt ad grauem culpam sufficiat, consideratio omnibus circumstantiis, que in talia iniuria concurrunt: & tunc non est necessaria absolutio: quia illa non est sufficiens materia excommuni-
cationis maioris. Alter modo dicitur iniuria mediocris respectu, scilicet, comparatione enormis, & leuis comparatione mediocris, ita tamen vt omnes illi tres gradus continetur intra sufficientem
mate: iam peccati mortalis, & excommunicationis. Reste enim leuis iniuria, comparatio sic dicta, potest esse simpliciter grauis, ita vt ad mortale pecca-
tum sufficiat. Præterim, quia interdum potest iniuria leuis videri quantum ad nocumentum corporal-
e quod infert, & ratione modi, & circumstantiarum esse grauis & mortalis culpa, ideoque ad incur-
rendam excommunicationem sufficiens, & hæc posterior expositio videtur illi textui magis accom-
modata.*

*Circa terram obiectionem aduerrendum est te-
xtum illum diverso modo legi in originali, quam
referatur à Gratiano: nam Gratianus affirmativa-
legit. *Communio illis r̄isque ad tempus Synodi a reliquo
Episcopis denegetur: ita vt relatiuum illis, Episcopos male
excommunicantes eos, qui innocentes fuerat**

A aut leuiter peccauerant, referat. In concilio autem Agathensi cap. 3. 2. tom. Concilior. negatiue legitur, illa communio non denegetur, iuxta quam lectionem relatiuum illis, referit ipsos iniuste excommunicatos. Et sane, ratio qua subiungitur, *Nec forte excommu-
nicati morte præueniantur, &c. videtur magis huic le-
ctioni fauere. Quid enim referit ad cauendum hoc
periculum quod excommunicatores ipsi communi-
nione priuuent. Quod autem ipsi excommunicati
salem à vicinis Episcopis ad communionem admittentur, multum eis prodesse poterat. Iuxta
hanc ergo posteriorem lectionem potius colligitur Concilium reputasse nullam talen excommunicationem, quandoquidem absque preiua absoluzione si excommunicatos non vitandos censuit. Dixit autem A vicinis Episcopi, quia licet in propria etiam dioecesi iure vitandi non essent, tamen iphi Episcopi excommunicantes factio illos vitabant, & vitari compellebant: cui malo ipsi vicini Episcopi subvenire non poterant, quia superiores non erant Episcopi excommunicantibus, & ideo dicit, *r̄isque ad iep-
pus Synodi: quia potest cogere Episcopum ad iusti-
am feruandam. Quod si priorem retineamus le-
ctionem, ad eundem sensum est accommodanda. Voluit enim illud Concilium, illis Episcopis male excommunicantibus ad aliis vicini communio-
nem negari etiam ante tempus Synodi, id est ipso facto, & ante aliam sententiam (vt sic exponam) vt eo modo cogerentur ad communionem admittre, quos sic excommunicauerant, ne tanto tempo-
re in eo esse periculo, in quo constituebantur non iure, scilicet quia excommunicatio esset valida: sed facto, quia a suo Episcopo communione priuabantur.**

*Transgrediens legem iustum ferentem excommuni-
cationem peccat mortaliter.*

Tertio principaliter ex dictis infero, quoties per aliquam legem prohibetur aliquis sub pena excommunicationis ipso facto incurrandi, si lex sit iusta, & valida quoad talem penam, transgressione eius peccatum esse mortale. Hanc regulam tradidit Caetanus specialiter in Summa verb. *Præceptum. Caietan.* Estque communis omnium: sequiturque evidenter ex dictis. Quia si illa pena iusta est, supponit proportionatam causam, vel culpam: sed culpa illi proportionata est mortalis tantum, vt ostensum est ergo. Deinde tale præceptum cum penam grauissimam imponat, necesse est vt sit graue, & (vt aiunt) præceptum simpliciter, & de re multum necessaria: sed tale præceptum, eriam si humanum & Ecclesiasticum sit, obligat sub mortali, vt constat ex materia de legibus: ergo.

Contra hoc vero illatum multa obiecti possunt: que contra principalem regulam consequenter procedunt. Primum est, quia antiqui canones Ecclesiastici eandem excommunicationem cerebant cōtra eos qui communicabant cum excommunicatis, etiam in humanis, vt patet ex cap. *Sicut Apostoli. 11. quæst. 3. vbi refertur, hanc fuisse traditionem Apostolicam. Idem habetur in Concilio Carthag. 4. cap. 73. cap. Qui communicauerit. 11. quæst. 3. & clarus in cap. 2. de Cleric. excommun. ministr. ibi, Quicunq; cum eo communicauerit, sinitur se sciat excommunicatum. vbi aduerbiū, ministr. indicat eandem specie excommunicationis. Secundo in Concilio Carthag. 4. ca. 24. sic dicitur, *Sacerdote verbum facient in Ecclesias, qui egriffis de auditorio fuerit, excommunicetur, & haberetur de consecr. d. i. cap. Sacerdote illa autem actio valde leuus est, & aut nulla est culpa, aut solum venialis. Tertio in cap. 2. de Vit. & honest. clericor. Tertia. clerici arma portantes excommunicantur. Et (quod durius est) in cap. 4. dicitur, Si quis ex clericis comam-
velata-**

*Terza obie-
ctionis sit ja-
sta.*

Sect. III. Propter quam causam ferri possit, aut debeat. 295

relaxaveris, anathema sit. At vero hæc non videatur A ita proxima, vt constituat hominem in mortali ac proximo periculo peccandi mortaliter: & iam tunc illud veniale peccatum ex tali circumstancia fit mortale, nam in mortalibus eiusdem malitia est constitutæ se voluntariæ in mortali periculo & proximo committendi aliquid crimen, & committere illud. Vel illa dispositio non est ita proxima, vt afferat dictum mortale periculum: & tunc illud veniale adhuc manet intra naturam & limites venialis peccati. Et ideo per se non est sufficiens materia excommunicationis maioris. Est tamè vterius aduentum, quod licet illa circumstancia tunc per se, & ex natura rei non sufficiat ad constitendum peccatum mortale, nihilominus potest aliquando sufficere ut prælatus possit grauiter prohibere illum actum, vt remoueat subditum non tantum à dispositione proxime proxima (vt sic dicam) peccandi mortaliter, sed etiam à dispositione utrumque proxima, seu quæ parum distat ab occasione mortali proxima. Et tunc actus qui per se non est peccatum mortale, adiungit præcepto superioris sufficienter declarantis se velle obligare quantum potest, erit peccatum mortale. Quia superior interdum potest præcipere, vel prohibere sub mortali actum de se indifferentem: ergo etiam poterit prohibere sub mortali actum de se veniale, si aliqui graui causa occurrat: nam per ordinem ad illam talis actus efficietur materia grauius: & ita contingit in exemplo posito. Quod præsertim accidere potest in statu religionis, in quo & ipsi subditæ maioris quadam ratione tenentur veniales peccata, & occasionses mortalium præsertim utrumque proximas cauere, & ipsi superiores maiorem potestatem habent prohibendi ea, quæ graue impedimentum esse possunt perfectionis, ne dum ea quæ propinqua disponunt ad vitam spiritualem amittendam. In hoc ergo casu prohiberi potest peccatum veniale sub censura excommunicationis, in sensu (vt ita dicam) diuisio, non compposito: prohibetur enim id quod ex se est veniale, non manet autem veniale supponita tali circumstantia, & prohibitione: censura autem non cadit in illum actum nisi ut sic prohibitur: & ita formaliter non cadit nisi in peccatum mortale.

D Atque hæc eadem doctrina applicanda est ad alium casum de scandalo, quia peccatum de se veniale potest interdum fieri mortale ratione scandali: nam & actus de se bonus potest fieri peccatum mortale ratione scandali: & tunc possit sub censura prohiberi, non quia bonus, vel quia peccatum tale veniale, sed quia sic scandalosus. Aliquando vero potest scandalum proueniens ex peccato veniali non esse adeo graue ut per se, & ex sola rei natura reddat actum peccaminorum mortaliter: sit tamen sufficiens ratio, vt possit à superiori prohiberi rigoroso præcepto obligante ad mortale, & tunc etiam poterit adiungere excommunicationis censuram, que formaliter non cadit in veniale peccatum, sed in mortale.

E Quanquam autem hæc doctrina vera sit, videntur superest an per illam possit omnibus objectibus, & iuribus in illis citatis satis fieri. Nam canon. Concilij Carthaginensis simpliciter dicit, *Sacerdote in Ecclesia verba faciente, qui egressu fuerit, excommunicetur: & non meminit scandali, aut alterius similiis circumstantia.* Verisimile tamen est, illum actum eam tempore scandalum aut perturbationem grauem aliis fidibus afferre solitum, & ideo tam grauiter fuisse punitur. Quanquam non displiceret quod ante considerabam, ibi non dici: excommunicatus sit, sed excommunicetur: quasi relinquendo arbitrio Episcopi, vt tunc id exequatur, quando viderit actum esse ad eam pœnam sufficientem. Item quia illud verbum, excommunicetur, indifferens est ad excommunicationem maiorem, vel minorem, & ad priuationem communionis in Eucharistia, vel Mi-

17
Peccatum
ex se veniale
potest ratio-
ne scandali
fieri mor-

18
Add.

296 Disp. XVIII. De causis maioris excommunicationis.

se sacrificio, præterim iuxta usum illorum temporum, vedicebam.

¹⁹
Ad.

In tertia vero obiectione caput 2. de Vit. & honeste, cleric. difficultatem non habet, tum quia ibi solum dicitur, Excommunicentur: tum etiam quia est sermo de clericis virariis, & portantibus arma: utraque autem est materia grauis. Depriori enim per se pater: posterior autem licet ex se non sita intrinseca mala, tamen multum pertinet ad decentiam status clericalis. Quod adeo verum est, vt clericus portans arma sine necessitate, sit tertio admonitus non resipiscat, priuetur priuilegio canonis, si quis suadente, vbi notat Glossa ex cap. In audiencia, & cap. Contingit, 2. de Sent. excomm. Quartum autem caput eiusdem tituli pluriculum habet difficultatis. Vnde quidam restringere volunt caput illud ad excommunicationem minorem. Sed repugnat proprietas vocis, Anathema, quæ semper pro maiori excommunicatione & solenni sumitur. Alij restringunt, vt alia non sit censura ipso iure imposta, sed imponeenda. Sed repugnat videtur modus ille loquendi, Anathema sit, illo enim significari solet censura ipsa lege imposta: quia imperium illud legis efficax est. Nihilominus Glossa ibi ita interpretatur, sit id est fiat, non enim est (inquit) excommunicatus ipso iure: probaturque ex multis similibus, quæ habentur in decreto d. 30. Quia expostio probanda videtur: quia est materia talis præcepti consentanea & verbum illud imperandi, vt supra notau tractando de censuris in communione, ambiguum est: & in mitiori sensu est interpretandum, si circumstantiae aliud non requirant. Et simili modo exponunt alii cap. Si quis, 23. d. quod idem est cum dicto cap. 4. vbi Turrecremata, Anathema, (inquit) non ipso iure: sed, si admonitus efficeretur, venit bene excommunicandus. Et ita facile constat, talis excommunicationis materia est esse peccatum mortale: nam relaxare comam, maxime quadam clericalem tonsuram, & cum tanta pertinacia graui transgressio est; & genus quoddam apostasie à clericatu, vt Turrecremata supra notat, & Panormitanus in dicto c. 4. ait, illud esse peccatum mortale, quandoquidem dignum est anathemate. Et in dicto c. Contingit, 2. de Sent. excom. inter alia propter quæ priuatur clericus priuilegio canonis, Si quis suadente, vnum est, sive modo tonsuræ clericorum quidquam non ostendit, & tertio de hoc admonitus non mendatur, est ergo illa culpa grauis, & vt sicutum est materia anathematis.

Solum ob peccatum mortale potest fieri lex præcipientis excommunicationem ab homine ferendam.

20

Sylvest.
Caser.

Quarto principaliter inferri potest ex regula, postea, quoties lex vel præceptum iustum sub pena excommunicationis maioris, etiam si non ipso facto incurrenda, sed à iudice inferenda, aliquis prohibet, transgressionem talis præcepti ex suo genere peccatum mortale est, & solum ea ratione esse posse sufficientem materiam ad executionem illius penae. Hanc illationem docuit Sylvester verb. Præceptum. q. 3. & Caietanus 2. 2. quæst. 186. art. 9. circa ad 2. Probatur autem ex dictis, quia excommunicatione non potest ferri, neque à iure neque ab homine, nisi propter peccatum mortale: quod autem lex prohibita aliquis sub pena excommunicationis inferenda, licet ipsa lex non excommunicet, virtute tamen præcipit iudici, et pro tali transgressione excommunicet: si ergo iustum est præceptum, supponitur ibi sufficientem materiam ad excommunicationem, alioqui talis lex præciperet iudici rem iniquam: ergo illa transgressio est peccatum mortale. Et confirmatur, nam quando lex civilis aliquid prohibet sub pena mortis, illa pena non inferitur à

A lege, sed inferenda est à iudice, & nihilominus ex graviate poena recte colligitur transgressionem illum esse peccatum mortale: quia alias nec iudex possit iuste exequi penam illum, nec lex possit illum inferendam præcipere: ergo idem est proportionaliter in presenti: quia ut diximus, excommunicatione maior in spiritualibus equiparatur corporali morti in temporalibus.

Nihilominus Caietanus in summa verb. Præceptum, & verb. Clericorum peccata, oppositam sententiam tener, & priorem retractare videtur, propter quadam exempla canonum, quorum principia in superiori puncto tractata sunt. In quibus nos ad uertimus sermonem esse de excommunicatione ferenda. Ratione item potest hoc suaderi, quia longe minus est excommunicationem communari, quam ferre: ergo licet excommunicatione ferri non possit nisi propter mortale peccatum, committatio tamē eius ferri poterit. Declaratur præterea in hunc modum. Quia, quando lex præcipit aliquid sub pena excommunicationis ferendæ prius quam excommunicatione feratur noua iudicis monitione præcedere debet. Quare licet transgressio ipsius legis non sit peccatum mortale, & ideo non sufficiat ad excommunicationem, nisi premissa noua monitione, non uaque contumacia intercedente, nihilominus adiuta noua iudicis monitione sub comminatione eiusdem censuræ, iam tunc mortale peccatum est illum legem, & obedientiam transgredi, & tunc iam est sufficientis materia, vt quis polsit per iudicem excommunicari. Vnde concludunt, quanuus peccatum mortale tantum sit materia excommunicationis, quæ actu infertur, nihilominus legem quæ aliquid prohibet sub excommunicatione ferenda, nō lemet per se obligare ad mortale: quia non semper sola transgressio illius legis, vt sic sufficit constitutio hominem dignum excommunicatione nisi alii de cœficiat culpa, & contumacia: Erit ergo iuxta hanc sententiam materia talis præcepit qui sufficientis ad peccatum mortale, si ex se graui sit, aut, si sit leuis, erit ex se quidem insufficientis, vt ex vi folius legis transgressio sit mortalis: adiuncta tamen iudicis monitione, iam transgressio erit peccatum mortale: quia qui resistit monitioni iudicis factæ sub comminatione excommunicationis maioris, etiam in materia levii efficitur dignus, in quem feratur excommunicatione maior, & cœlenter peccat mortaliter. Quæ tota doctrina plane colligitur ex Caietano citatis locis.

Statim vero occurrit difficultas circa illam, nam interrogari materia illius legis, quæ prohibet actu aliquem sub pena excommunicationis ferenda, sit ex se sufficientis ad peccatum mortale, si ab habentem potestate per propriam & perfectam legem prohibetur; necne. Nam, si primum dicatur, sequitur actum illum, quatenus est transgressio illius præcepti, & ex vi eius esse peccatum mortale. Probatur, quia illa lex etiam non imponat excommunicationem ipso facto, sed ferendam, est propriissima lex in materia de se graui, ergo transgressio eius in tali materia erit peccatum mortale, quia & omne præceptum proprium in materia graui obligat sub mortali, & omni inobedientia contra præceptum stricte sumptum, est mortale peccatum. Antecedens patet, quia non est deratione legis ut imponat censuram, vel poenam aliquam ipso facto incurrenda, vt per se notum est: præter hoc autem nihil potest excogitari necessarium ad veram, & propriam legem, quod in tali præcepto non inteniatur. Nam & procedit à potestate sufficiente ad veras leges ferendas nullus enim potest ferre legem sub illa comminatione, qui non habeat perfectam iurisdictionem fori contentiose sufficientem ad propriissime præcipendum, & obligandum ex præcepto. Deinde ratis lex semper fertur per verbum proprie præceptum

trum, & promulgatur cum eadem solemnitate qua aliae leges, quid ergo singi potest quod ad legis perfectionem illi desit; Si vero altera pars eligatur, sci-
lacet, illam materiam esse adeo leuem, ut lex perfec-
ta & Ecclesiastica in illam cadens non obliget sub
mortali, sequitur non sufficere ad excommunicati-
onem ferendam etiam post admonitionem superio-
ris, nam ipsa lex per se ipsum monet, & transgres-
sus contumacia quedam est respectu Ecclesiæ, &
pastoris ferentis legem; ergo si hoc non obstante ob-
leuitatem materia tota illa transgressio & contumacia
leuis est, idem erit interueniente iudicis ad-
monitione. Paret cōsequentiā, quia grauitas mate-
riæ adeo necessaria est ad peccatum mortale, ut siue
præceptum sit humanum, siue diuinum, non faciat
autem esse mortale peccatum abque illa.

²³ Diccs eandem materiam, que est leuis respectu
legis generatim latæ, cferi posse grauem respectu
præcepti iudicis speciali monitione, & severitate a-
cūm prohibentis: qui, vt Jurista dicunt, *mitius agi-
tur cum lege, quam cū homine*. Sed hoc difficile intel-
lectu est: suppono enim ex parte materiae & actus es-
se omnino modam identitatem cum eisdem circum-
stantiis: cum ergo illud idem dicetur leue respectu
legis, & graue respectu præcepti hominis. Ut v.g.
prohibuit Gregorius XIII. sub poena ferenda excom-
municationis, ne clerici agitationi taurorum inter-
essent: si ergo non obstante tali lege illa erat materia
leuis, & solum ad veniale peccatum sufficiens, vt quid-
dam eo tempore opinati sunt, eur adiuncta moni-
tione Episcopi, respectu illius illa eadem erit mate-
ria grauius: concurrentibus eisdem circumstantiis,
& non maiori scando, &c. Quod vero quidam a-
iunt, quamvis materia sit leuis, hacten prohibetur
ab homine sub censura excommunicationis & tri-
na monitione præmissa, sufficere ad peccatum mortale
inobedientiæ propter contumaciam, & contem-
ptum, fallum fine dubio videtur propter rationem
prius factâ quod materia grauius est de essentia pec-
cati mortalis absolute & secundum se: quia, si hoc
non ita esset, nunquam posset cum fundamento di-
ci peccatum esse veniale ex leuitate materiae, nec magis
respectu diuinii juris, quam humani, nec respec-
tu legis, potius quam hominis, quia non est minor
potestas obligandi in legislator, quam in homine. ^D præcipiente, & supposita potestate non est etiâ mi-
nor voluntas, nam verba præceptiva æquicillam in-
dican. Exemplis etiam potest idem manifestari, nā
quamvis superior rem leuem sub excommunicati-
onem, & prævia monitione quacunq; prohibeat,
vt v.g. ne dicam verbum iocosum, aut ne dem af-
fem alteri, & similia, non propteræ erit peccatum
mortale: quia materia est incapax; & comminatio,
vel sententia in illo præcepto inclusa, vel non est
vera, sed in verbis tantum ad terrorem, vel cōtinet
intolerabilem errorem. Quare, licet illa sit aliqua
contumacia, tamen hæc eadem potest esse leuis ex
paruitate materiae. Contempnsus autem, si intelligatur
esse ipsius legis, vel legislatoris, necessarius non
est: unde si interueniat, erit per accidens: quare non
spectat ad præsentem considerationem: si autem
intelligatur esse de excommunicatione, vel eius
comminatione sic facta, non erit graue peccatum
secluso scando: quia talis comminatio iniusta est,
veletiâ nullius momenti. Nulla ergo videtur posse
assegnari ratio, cur si præceptum sub excommuni-
catione ferenda ex se versatur circa materiam ve-
niali peccati, post admonitionem iudicis fiat illa
transgressio mortalis, & materia capax excommuni-
cationis maioris.

²⁴ Ad hanc difficultatem responderi potest iuxta
superius dicta: quod, sicut peccatum veniale inter-
dum ita est proxima occasio scandali proprii, vel
alieni, vt licet per se, & ex sola rei natura non statim
fiat peccatum mortale ex illa circumstantia, possit

A ratione illius per ius aut præcepsum humanum p-
hiberi sub culpa graui, & sub excommunicatione
maiori ipso facto incurenda: ita pari modo in præ-
senti, quamvis in eadem materia lex generatim lata
sub censura excommunicationis ferenda non ob-
liget sub mortali, nihilominus adiuncto præcepto
hominis hic & nunc idem præcipiens, & monen-
tis sub censura cu effectu imponenda, iam illa trans-
gressio & inobedientia fit peccatum mortale. Est
enim fere eadem ratio: nam lex diuina, & naturalis
per se ac ceteris paribus non minus obligat, quam
humana, & nihilominus aliquid precipit lex huma-
na, quod non precipit lex naturalis: quia aliqua est
materia proportionata legi humana quoad tam
prohibitionem, quæ non est proportionata legi na-
turali, vel diuina, eo quod lex naturalis, vel diuina
abstracter, seu vniuersalior sit: lex autem humana
magis descendat ad particularia pro temporum, &
circumstatiarum opportunitate. Sic igitur eadent
fere proportionem fieri potest, vt licet auctor legis
no minor potestatem, vel auctoritatem habeat, sed
maiorem, quam iudex exequens seu admonens in
particulari, nihilominus sola lex in tali materialata
sub comminatione excommunicationis non obli-
gat sub mortali, adiuncta vero iudicis admonitione
oratur talis obligatio. Quia etiâ lex illa compara-
ta ad actum hominis, est vniuersale quid: præceptum
autem hominis magis in particulari determinat ob-
ligationem: & ideo potest grauitatem eius quasi co-
plerre. Accedit præterea, quod, dum admonitione iudicis
coniungitur legi, fit quasi duplex vinculum,
ex quo nascitur, vt grauius sit contumacia, & iniuria
quaæ fu superiori prohibenti, non tantum per le-
gem quasi mortuam, sed etiam per ministrum suu,
nempe iudicem, qui est veluti viua vox, & quasi a-
nima legis. Vnde in hoc non plus deferrur iudici,
quam auctori legis, quia non sunt considerandi ut
duo, sed vnuin, id est, ut causa principalis, & in-
strumentalis. Vnde obiter solvit obiectio, quæ
hici fieri potest, quia admonitione iudicis non est no-
num præceptum, sed applicatio quædam, & quasi
recordatio obligationis ipsius legis. Primum negari
potest assumptum. Deinde dicitur, illam eandem
legem si applicaram grauius obligare, quam per se
solam: quia auctoritas legislatoris magis illo modo
vrgit, maiori que iniuria afficitur si illo etiam mo-
do applicata contemnatur.

Hoc ergo modo explicata hæc sententia proba-
bilis est. Nihilominus ex existimo Corollarium à no-
bis propostum esse verum simpliciter. Quod vt de
claremus, aduertendum est, cum dicimus actum sic
prohibitum per legem, esse peccatum mortale ex
generi, non esse intelligentium solum formaliter
ex genere virritus obedientiæ, vel alterius, ad quam cur
fortasse spectat actus sic præceps, ut religiosi, vel
iustitiae, &c. nam hoc nec satis est, nec determinat ad re
præsentem explicandam: sed intelligentum esse etiâ
iam quasi materialiter, id est, quod talis actus in tali
materia prohibita per tale præceptum, & intra illâ
sistendo, est sufficiens ad peccatum mortale. Dico
autem ex genere, quia in illa materia potest esse lati-
tudo, ita vt aliqua non sufficiat, ad mortale, aliqua
vero sufficiat, vt in exemplis adductis in obiectio-
nibus factis contra tertiam illationem videtur licet:
& ideo nō diximus omhem transgressionem illius
legis esse peccatum mortale, sed esse posse intra la-
titudinem illius materiae (hanc enim vim habet illa
determinatio, ex suo genere). Addimulque iterius
tunc solum transgressionem illam esse aptam ad il-
lam poenam, quando complerantur materiam habue-
runt, ad peccatum mortale constitendum sufficien-
tem. In que fere æquiparantur lex sub excommuni-
catione lata, & ferenda: nam etiam quâdo lex im-
ponit ipso iure hanc cœluram, haber latitudinem in
sua materia, & si transgressio sit in materia minima:

erit leuis, & consequenter non sufficiet ut talis censura. Differentia vero esse potest, quia materia prioris legis regulariter loquendo, grauior est, & frequentius in ea mortale peccatum committitur, quia in alia. Quod ita sumendum est ut intelligatur de eo quod exigentiam legum differentia, non de eo quod legislatores arbitrantur. Semper autem illud integrum manet in vtrahus lege, vt sola illa materia, quae ad peccatum mortale sufficit, ad excommunicationem etiam sufficiat.

²⁶ An iudicis admnitio aliquid conferat, vel necessaria esse posse, ut in aliqua materia culpa sit mortalitatis, quae alias non esset stante eadem lege, satris dubia res est. Quanquam in hoc ipso duplicem oporteat distinguere questionis sensum; unus est de peccato mortali sufficiente ut iudex exequatur excommunicationem, quam lex ministratur: & in hoc sensu existimo probabilius necessariam esse illam monitionem, saltet ut censura recte feratur iuxta superius dicta de censuris in communione. Alius sensus est de peccato mortali secundum se. Et sic probabilius existimo non esse necessariam iudicis monitionem, ut transgressio talis legis in materia sufficiente peccatum mortale sit: hoc enim satis mihi probant rationes superius adductae. Imo opinor, exteris paribus, ac per se loquendo, nihil conferre talem admonitionem, ut in eadē materia sit mortale peccatum transgressio legis, quae alias esset veniale. Nec video cur hoc magis dicatur in lege quae prohibet sub comminatione excommunicationis, quam in ea quae prohibet sub excommunicatione latæ sententiae: nam si persecutus Iesuistis clericū, licet aliquo modo violeret canonem Si quis fudente, non incurrit illius censuram propter materię partitatem: si ergo interueniret superioris admonitione ut etiam illo leui modo nullus percuteret clericum sub eadem censura, nunc quid interueret illam? Nō quidem, per se loquendo, quia materia semper est insufficiens. Cur ergo plus operabitur eadem admonitione, exteris paribus, in alia lege, solū comminatur censuram? Rationes præter ea factæ sunt efficaçes; nam illæ circumstantiae, quæ in responsione considerantur, non sufficiunt ad malitiam mortalem, nisi materia aliqui gravis sit, aut ex novo fine vel circumstantia gravis sit. Si autem illa per se est gravis, prohibito talis legis sufficiat ad constitutendum actum peccaminorum mortaliter, ut discrus supra facti satis probant.

²⁷ Addo tamen ex accidente posse contingere, ut interuenienti monitione iudicis, sit peccatum mortale, quod sine illa non esset: quia vel fortasse ante monitionem existimatior materia leuis bona fide, & absque culpa ea quae post monitionem non poterit cum eadē tua conscientia talis reputari, quia ubi evidenter non constat oppositum, semper obediendum est superiori, & quo illo præsumendum. Et ad hoc potest conferre quod dicebatur, præceptum homini applicari magis in particulari, quæ præceptum legis. Et ideo recte fieri potest, ut dubium quod relinquit lex circa gravitatem materię, hic & nunc tollatur per superioris monitionem, qua virginis obligacionem sub eiusdem censura comminatio. Et hinc etiam fieri potest, ut in singulis actibus, quæ contra legem sunt, aliquando non peccetur mortaliter, & tamen quod accedente monitione iudicis iam incipiat peccari mortaliter per actum similem præcedentibus, & per se spectatū eiusdem materię, & qualitatibus quæ nimis iudex iam non considerat actus singulos, ad consuetudinem, & contumeliam legis inde resultantem; quam fortasse particularis persona non considerabat, vel non tenebatur considerare, vt, verbi gratia, in exemplo supra positio de clero relaxante comam, uno vel alio die illam relaxare erit veniale, & sequi id facere, vel per aliquantulum temporis

A id protrahere non erit mortale, sed quædam negligencia venialis, aut venialium peccatorum multiplicatio: at vero si accedit ad iudicis admonitionem sub dicta censuram erit sufficiens signum materiali consummari, & accedere ad gravitatem peccati mortalitatis, ideoq; si duret pertinacia, & continueatur transgressio, erit sufficiens ratio ferendi excommunicationem. Denique idem dicendum erit quoties hic, nū occurrit specialis causa, seu finis properiter quæ specialiter prohibetur actus, quem finē lex non considerauit: consideratur autem à iudice. Et fieri potest ut ratione illius finis res sat gravis, quæ per se considerata non erat. Quaecumq; autem ratione præceptum iudicis sub ea censuræ & rigore hic & tunc impositum iustum sit, & proportionatum fini, contumacia, & pertinacia contra illud gravis erit: atque, ita fieri sufficiens materia censuræ que alias nō esset etiam stante eadem generali lege, si ad illam iudicis admonitione non accessisset.

Varia dubia circa regulam positam occurrentia enucleantur.

²⁸ Hactenus explicata est generalis regula proposita. Hæc, quantum ad vnam partem negatiuam, nū explicanda est scilicet, non omne peccatum mortale sufficiere ad excommunicationem, sed illud quod sit cum inobedientia, & contumacia reficit Ecclesiæ. Vbi multæ incurabantur graves quæstiones, prima est an monitio prævia sit necessaria ad excommunicationem, & consequenter an peccatum præteritum contra legem diuinam, vel naturalem sit sufficiens materia & causa excommunicationis: rufus an peccatum commissum contra præceptum Ecclesiæ absque villa censuræ comminatio, vel impositione sit sufficiens: denum aut propter peccatum futurum possit excommunicatio imponi ipso facto incurrienda, sub illa conditione si committatur, idque aut præcepto iuris, aut hominis. Veruntamen hæc omnes quæstiones late tractatae sunt supra disputationes 4. & 5. & omnia ibi dicta procedunt omnino eodem modo in excommunicatione, imo in illa maxime: & ideo nihil hic addendum occurrit.

D Est enim omniū summa & resolutio, illam monitionem, quæ ad contumaciam contra obedientiam Ecclesiæ sufficiat, necessariam esse ad hanc censuram ferendam, ita ut fine illata non valeat, ex defectu materia necessariæ: maiorem autem monitionem, seu trianam, & canonicam, quāvis ex præcepto Ecclesiæ necessariā sit, ut actio recte sit, non tam esse simpliciter necessariam ad valorem censuræ: quia ille defectus solum est in accidentaliter sollicitate, nisi in aliquibus casibus à iure expensis, qualis est, quando ferenda est excommunicatio major in eos, qui cum excommunicato communicat. Quo sit, ut propter peccatum pure præteritum, siue sit contra legem naturalem siue positivam, nunquid possit valide ferri excommunicatio, nisi aliqua, vel hominis, vel legis Ecclesiasticae monitio præcedat sub sufficiente propositione, vel comminatione talis censuræ: quia fine hac non interueniet contumacia contra debitam Ecclesiæ obedientiam. Pro peccato autem futuro generatum loquendo non est dubium quoniam possit ferri excommunicatio, sub conditione, si talis actus committatur in particulari aut seruare debent prælati inferiori Summo Pontifici ea quæ circa hoc iure statuunt quæ dictis locis explicata sunt. Alia quæst. huc etiam spectabat, an ignoratio in inimicibus vel etiam culpabilis præcepti Ecclesiastici impedit contumaciem, & consequenter censuram, idque vel in materia alias de se mala, vel in materia indifferenti. Sed hanc etiam rem latissime differimus citata disp. 4. sect. 6. neque hic aliquid speciale occurrit.

Excom-

Sect. III. Propter quam culpam ferri possit, &c.

299

Excommunicationem ferri posse pro peccato mortali cum inobedientia & contumacia Ecclesie commissum.

³⁰ **T**ertio loco explicanda est affirmativa pars illius regulæ, quæ ex dictis concluditur, scilicet ex communicationem ferri posse pro peccato mortali commiso cum inobedientia, & contumacia Ecclesie. Circa quam partem multa etiam possunt inquire: primum est qualis debet esse inobedientia, & contumacia an scilicet requiratur formalis; vel materialis sufficiat: formalis dicitur, quæ est ex contemptu, & directa voluntate transgrediendi præceptum: materialis, quæ est contra præceptum sine illo contemptu ex alia pâlione, vel effectu iuxta doctrinam D. Thomæ secunda secunda, quæst. 104. & 105. De quo dubio videri possunt multa apud Couarruianam cap. Alma, 1.p. §.9. n.3. Sed quia ex dictis supra de censuris in communione facilis est resolutio, ideo breuiter dicendum est, non requiri inobedientiam aut contumaciam formalem, vt patet ex viu Ecclesie: excommunicant enim concubinarij, perculsum clericorum, & similes, etiam non ex contemptu, sed ex passione peccent. Et ratio est clara, quia etiam alia via prater inobedientiam formalem possunt esse digna hac poena, & postulare hanc medicinam. Sufficiet ergo inobedientia materialis contra præceptum Ecclesie: non tamen quocunque, aut quomodo, sed illa quæ sit contra præceptum ita latum, ut includat, vel adiumentum habeat admonitionem sub hac censura: nam inde habet maiorem grauitatem, & proportionem ut reddat hominem dignum tali poena. Et hoc sensu vocatur illa inobedientia specialis contumacia: quamvis non attingat illum singularem gradum malitia, qui est in inobedientia formalis.

³¹ **A**ltera questione esse potest, an quodlibet peccatum mortale ex huicmodi contumacia factum, sit sufficiens materia: quam etiam attrigimus dicta disp. 4. sect. 3. Et ideo breuiter distinguendum est, aliud esse quererere an quodlibet peccatum mortale, tale sit, ut iuste ac recte possit sub hac censura prohiberi, & consequenter ut pro illo, post admonitionem factam, iuste possit excommunicationem ferri, aliud vero esse inquirere, si de facto censura hac feratur pro mortali peccato quocunque, post sufficientem motionem, illud sufficiat ut incurrit excommunicatione. In priori ergo sensu dicendum est, nō quodlibet peccatum mortale sufficere ad hanc censuram ferendam: id enim docent multa iura, & Concilia usque ad Tridentinum, quæ in dicta sectione tertia allegantur. Et ratio est, quia censura hec est grauissima pena, & innumerabili assertio, ut visum est, & magis ad curandum, quam ad vindicandum ordinatur, & sepe non minus ad bonum aliorum, quæ eius qui excommunicatur. At vero sunt multa peccata mortalia, quæ neque indigent hac medicinam, neque habent proportionem cum tam acerba, & periculosa pena, possuntque alij modis faciliorib. & lecurioribus sufficienter vindicari, quæque alij non nocent, ut propter bonum illorum, vel corporis sit necessaria vnius membra abscessio: ergo imprudenter, & iniuste faciet iudex, qui ob huiusmodi peccatum hanc censuram tulerit.

³² **N**ihilominus quadam posteriorem sensum addendum est, quodlibet peccatum mortale ex contumacia Ecclesie factum esse in rigore sufficientem materialis excommunicationis, id est, ut si lata sit, incurrit. Hanc partem tractauit late dicta disput. 4. sect. 5. Nunc breuiter declaratur, quia licet verum sit, teneri iudicem ex officio ad discernendum inter peccata mortalia, ut hanc sententiam ferat: difficultum tamen est, ac impossibile generaliter iudicare, quod peccatum mortale ad hoc sufficiat,

A quod vero non: multoque grauius ac periculofius est hoc iudicium ipsis libidinis committere: ergo, cum quocunque peccatum mortale in se sit satis graue, quæsties iudex interponit suum iudicium, & prohibet illud sub hac censura, eius sententia standum est: nec potest cum aliquo fundamento talis sententia existimari nulla: ergo habebit effectum in transgressor. Neque in hoc incurrit noua, difficultas. Insurgent tamen statim hic duæ practice quæstiones graues de excommunicationibus, quæ ferri solent ex causis temporalibus, ut ad reuelanda crimina, scripturas, vel alia similia secreta; vel ad temporalia bona restituenda. Sed quia spectant ad particulares excommunicationes, ne hoc loco doctrinam generalem confundam, de his quæstionibus specialem disputationem infra instituam.

SECTIO IV.

Qua forma seruanda sit in excommunicatione ferenda.

Hec est velut ultima causa huius censuræ, de qua in communione multa diximus disputatione tertia. Et exhibet dictis summis, in hac forma aliquid considerari posse ut antecedens excommunicationem, aliquid ut consequens, aliquid vero ut concomitans, seu ut actu existens in ipsa forma. Quod antecedit, est admonitus; quam infinitum sectione præcedenti, satisque explicuimus citato loco. Quod subsequitur est denunciatio excommunicationis iam late, seu incurse, quam late etiam declarauimus dicta disputatione tertia, & inde de his duobus nihil hic amplius dicam. Quod ergo spectat ad tertium membrum est ritus ipse ferendi excommunicationem. In quo distingui potest aliquid ad substantiam pertinentes, & aliquid ad solemnitatem accidentalem: & verumq; facile potest ex dictis supra de censura declarari.

Est enim supponendum, quod sepe dictum est, excommunicationem ferri posse à iure & ab homine. Quando ergo fertur à iure, illa tantum forma requiritur in ea ferenda, quæ in constituta lege, quæ sufficienter declarat poenam per eam imponi ipso facto incurram. Vnde illa solemnitas, vel conditio, quæ fuerit de substantia legis, erit etiam de substantia talis forme ferendi excommunicationem: quæ vero ad valorem legis fuerit accidentaria, similiter etiam erit ad valorem censuræ. Quibus autem verbis sufficienter explicet lex ipsam per se ipsam censuram efficere, & non tantum imponendam comminari, superiori loco late traditum est, & omnes verborum formulæ explicatae; quæ omnia ad excommunicationem applicanda sunt. Rursus, quæ verba sufficiant, ut sermo legis intelligatur esse de maiori excommunicatione, constat etiam ex superiori dictis, nam siue lex vtatur verbo anathematis, siue verbo excommunicationis absolute, intelligitur ferre excommunicationem maiorem, praesertim post capitulum penultimum de Sententia excommunicationis, & communem, iamque receptum verborum usum: nam antiquiora iura aliter sepe interpretanda sunt, ut in superioribus dñi iudicandum est.

De forma substantiali excommunicationis ab homine.

Quando vero excommunicationem fertur ab homine, ex parte formæ solum est substantialis, quod illis verbis proferatur, quæ satis significantatem censuram vere, & actualiter imponi. Hæc au-

300 Disp. XVIII. De causis maioris excommunic.

tem verba non sunt determinata ex aliquo praecedente Ecclesiæ, vt etiam de censura in communione diximus, sed eam tantum determinationem habent, quæ ex natura rei sequitur, nimirum ut iudex sufficientibus verbis declarat pœnam, quam imponit. Erunt autem illa clarissima, & extra omnem ambiguïtatem, si dicat. Excommunicato illum maior excommunicatione, ut per se constat. Sufficient autem, etiā si solum dicat. Excommunicato illum, iuxta dictum caput penultimum de Sententia excommunicationis. Idemque erit quamvis aliqua circumlocutione revertatur, ut *Innodamus illum vinculo excommunicationis*, aut *Mucrone excommunicationis percutimus*, aut aliis similibus, quibus iura uti solent. Potest enim pro regulari generali haberi, quæ verba in lege sufficient ad explicandum censuram excommunicationis maioris sufficere eriam in sententia ab homine facta: quia sententia ipsa est veluti quedam particularis lex. Vnde etiam erit sufficient forma, si censura hac per effectum; vel adiquatum, vel propriū explicetur. ut si iudex dicat, *Praeiamus aus sparamus Petrum participatione sacramentorum & communione fidicium*, vel simpliciter *& communione fidicium*, veleum ab Ecclesia præcindimus: nam, cum hac sint propria excommunicationis maioris, & virtute continent totam rationem eius, sine dubio sufficienter declarant substantialiter formam huius censuræ.

Dubitari autem solet de nonnullis formis; primo de hac, *Denuncio te excommunicatum*. Eam enim ut insufficientem reiciunt Sylvester, Angelus, Armilla, & alij Summis, & Diuus Antonius, 3. p. titulo 24. ca. 7. 4. qui denunciatio supponit excommunicationem latam, non fert, ut sumitur ex cap. *Pastoralis*, §. *Verum*, de Appellationibus: sed illa verba solam denunciationem indicant; ergo non sufficient ad excommunicandum: imo in rigore videtur falsa, quia denunciant excommunicatum eum, qui non est. Sed contra: nam licet id sit verum de denunciatione pura, de qua loquitur cap. *Pastoralis*, tamen secus esse potest in denunciatione practica, & efficaci eius quod denunciat. Confirmatur, quia si verba iudicis verum sensum admittunt, presumendum est eum in tali sensu loqui: hic autem sensus congruus est, & necessarius ad veritatem talium verborum; eumque verba admittunt, nam in his actionibus mortaliibus, quæ practicam efficiunt habent, verba solent in sensu pratico accipi. Quod explicatur à simili, nam in iure interdum fertur excommunicationis sub his verbis. *Noueris te excommunicatum*: quæ tamen verba non tam effectio[n]e, quæ notificationem quandam excommunicationis indicant.

Respondent aliqui, etiam hæc verba non sufficient, ita ab homine proferatur licet à iure sufficient: quiaius perfert sententiam excommunicationis, antequam incurritur. Sed contra hoc est regulare supra positum, quod verba quæ in iure vspurata sunt significant effectio[n]em censuræ, satis etiam sunt ab homine prolatæ, quia candem retinet significacionem. Et differentia illa nihil ad rem spectare videatur, tum quia etiam homo prius proferat sententiam, quam alter excommunicationem incurrit, prius (inquam) vel tempore, si sententia, ut frequentius fieri solet, sub conditione feratur, si hoc fecerit: vel natura, si feratur absolute, quod satis est ut possit habere effectum, quem ad suam veritatem requirit: tum etiam quia illa eadem verba à iure prolatæ, nisi in hoc sensu sumuntur, vera esse non possunt. Item omnes dicunt has formas è Summo Pontifice vspuratas esse sufficientes, & efficaces: ergo signum est predicta verba illum sensum pati. Nulla vero est ratio cur prolatæ ab inferioribus iudicibus eundem non admittant. Tandem auctores alterius sententie illam limitant dicentes, si constituerit sufficienter de voluntate iudicis excommunicare volentis, tunc

excommunicationem esse validam: ergo signum est talia verba admittere prædictum sensum, & significacionem: nam de voluntate iudicis non satis est quod alia via constet, sed per ipsa verba sententia exprimi debet. Quapropter dicendum censeo *Dubius*, verba illa, etiæ propriissima & primaria imposita, luctatione non videantur sufficiente ad excommunicationem ferendam: quia non significant effectio[n]em: nihilominus ex circumstantiis adiunctis accidere posse, ut iudex per ea satis explicet suam voluntatem. Et tunc revera sufficient, cum censura haec non requiratur determinata formam verborum, sed solū sufficientem significacionem exterioris interioris voluntatis. Idemque dicendum est de omnibus similibus formulis loquendi ambiguous, vel generalioribus, oportet enim ut determinentur ad explicanda hanc speciem censuræ, ut hæc, *Maledictionem Dei incurrit*, aut, *Censuram Ecclesiasticam*, & similes: nam per se non sufficient, nisi ex adiunctis determinentur. Cauere autem debent iudices, ne huiusmodi ambiguous verbis vtrantur: quia in re adeo graui imprudentissimum, & pericolosum est: præsertim quia in materia pœnalis, si verba sunt dubia, in mihi sensu interpretantur sunt.

Non possumus autem omittere speciale dubium de his verbis: *Nullus cum Petro communicet*, an sufficient ad excommunicationem inducendam. Qui-dam respondent sufficere ad excommunicationem minorem, non vero ad maiorem: quia ex vi illorum verborum, licet aliquis priuet communione hominum, non tam sacramentorum; excommunicatione autem maior vitram priuationem inducit: ergo illa verba vi sua non inducunt excommunicationem maiorem. Inducent autem minorem, quia priuant aliqua communicatione; quod sufficit ad minorem scilicet excommunicationem. Et hoc sensu videtur vspurari illa forma in capite, *Epi copi*, 11. q. 3. in illis verbis, *Communi illis v[erba] que ad tempus Synodi & reliquis Episcopis denegetur*. Hæc vero sententia mihi displicerit, tum quia sentio nullam excommunicationem minorem, quæ priuet fidelium communionem, ut sumitur ex cap. *penu. de Sent. excom.* & infra in propria materia latius dicam. Tum etiam quia qui priuat communicatione fidelium, priuat suffragii Ecclesiæ, quod non sit nisi per excommunicationem maiorem: priuat item communionem sacramentorum: quia hæc non sit sine aliqua communicatione hominum. Nam, quod fingi possit casus, in quo sacerdos possit se ipsum communicare sine communicatione cum aliquo fidei id valde accidentiarum est, & adeo rarum, ut in considerationem moralem non veniat: nam sacerdos aut nunquam, aut rarissime se ipsum communicat extra sacrificium: in sacrificio autem semper interuenit aliqua hominum communicatio. Quare id non impedit, quin interdicta hominum communicatio, interdicta intelligatur sacramentorum participatio, propter connexionem moraliter necessariam.

Propter quæ alii dixerunt per illa verba insufficiens explicari maiorem excommunicationem: quod tenet Decius in capite primo de Iudicio. Et patet ex dictis, quia hæc censura sufficienter explicatur, & fertur per effectus proprios: sed per illa verba declarantur sufficienter effectus excommunicationis maioris: ergo. Vnde illa forma excommunicandi videtur esse in iure vspitata, ut capite 1. de Iudicio, *Placuit ut nullus eidem communicet, donec satisfactio præmissa fuerit absolutus*. Verum est, illa posteriora verba explicare, & completere significacionem priorum. Item in cap. *Sidiligenzi*, de Foro competenti dicitur, *A communione habeantur extranei*: quia etiam verba generaliora sunt. Citatur etiam cap. 2. de statu monachorum, proper verbum illud, *A communione remoueant altari*: quod nihil ad rem facit, ut per se patet.

*An vero
Nullus cum
Petro com-
municat
etiam ad
cetera
comuni-
cationem
inducit
dicendum.
Prima op-
tima.
Recommi-*

*Secunda
opinio.
Decius.*

Replica.

Enodatur.

Sect. IV. De Forma seruanda in excomm. ferenda. 301

³ Quidam
vita con-
na feci-
dam senten-
tiam;
Abbas.

Ab hac sententia discedunt Abbas & multi alij in A dict. cap. 1. de Iudiciis: & nonnulla obiiciunt, quæ mihi difficultatem non faciunt. Illud solū videtur difficile in dicta sententia, quod ex vi illorum verborum non prohibetur alicui vt se sépare à communione aliorum, sed solum alii præcipit ut ipsi non communicent: hoc autem non satis est ad censuram inferendam: quia hæc debet quasi inesse ei in quem fertur: & per se primo in illo ponere prohibitionem: ergo illa verba per se non sufficiunt ad imprimendam censuram; sed solum imponunt aliis quoddam præceptum. Sicut etiā prohibetur interdum fidelibus ne communicent cum infidelibus non baptizatis: quamvis illos non communicet Ecclesia, nec possit: Sæpe etiam præcipit alicui vt abstineat à societate, vel amicitia alterius, quamvis alteri directe ac per se nulla prohibitio imponatur.

Hæc vero rationes probant quidem illa verba, per se ac nuda sumpta, neque apta esse ad excommunicandum aliquem, neque in omni rigore, & proprietate hunc effectum satis indicare: nihilominus tamen, si considerentur vt sunt in vsu Ecclesiæ, & cum circumstantiis quibus proferri solent, videntur prædictæ sufficere ad dictum effectum. Nam in primis supponitur alii fidelibus non prohiberi communicationem cum alio fidelí solam propter ipsos vt vitent aliquid periculum, vt sit in exemplis adductis, sed præcipue propter alium vt puniatur, quod facile constabit ex eo, quod in quæstione supponitur, scilicet hæc verba proferri per modum sententie punientis tamē personam. Deinde, nunquam consuevit Ecclesia prohibere fidelibus generaliter communicationem viuis cum alio, nisi eandem multo magis illi prohibendo, & quæ indignum constitudo aut declarando ad talem communicationem: prohibet ergo communicationem quæ correlationem quandam ex parte alterius. Ita ergo intelligendum est in prædictis verbis. Quare prædictæ loquendo, vix potest esse dubium de his verbis, præterim, cum semper aliqua alia adiungantur, quæ dubitationem excludunt: quod, vt diximus, semper debent iudices præ oculis habere.

De accidentalī forma excommunicationis ab homine.

¹⁰ Præter hæc, quæ ad substantiam huius formæ pertinent, aliquæ solemnitates ex instituto Ecclesiæ requiruntur, quæ ad valorem censuræ necessariæ non sunt: & ideo non dicuntur esse de substantia, sed ad accidentalem solemnitatem pertinere. Hæc autem circumstantiæ quædam sunt pertinentes ad communem rationem censuræ, seu sententiae per quam censura fertur, quæ saltem sunt de præcepto: & ita præscribuntur in capite primo, de Sentent. ex commun. in sexto: & à nobis superius expposita sunt disputa. tercia, lect. decima tercia. Et illæ omnes sine dubio maxime requiruntur in hac censura excommunicationis, vt ex prædicto textu constat, & quia omnes rationes illius institutionis in hac sententia maxime locum habent. Aliæ vero ceremonias specialiter adiungi solet in præsenti, quæ nec de substantia sunt, nec de præcepto, sed ad terrorem, & ad significandum miserum statum excommunicationis, addi consueverunt iuxta c. *Debet*, 11. quæstione tercia, ybi dicitur in huiusmodi sententia ferenda duodecim sacerdotes Episcopum circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere easq; in conclusione excommunicationis proclicare in terram, & contuleare pèdibus. Et solet etiam tunc campana pul-

A fari, quamvis in illo textu hac solemnitas ræceatur. Refertq; Glossa in cap. 2. de Re iudicata in sexto. cum *Glossa*. Summus Pontifex per se ipsum excommunicat aliquem, hanc solemnitatem seruare adhibitis duodecim Episcopis, &c. & insinuat in cap. *Guill. Sarus*, 23. q. 4. ibi. Cum Episcopis quæs congregare posuit, &c. Alij vero Prælati inferiores Episcopis non solent, vel debent hac solemnitatem vti, vt notauit Glossa in cap. *Cum in cunctis. §. Inferiora. de Elect. & D. Bonac. in Bonac.* 4. d. 18. artic. 1. quæstio. 3. ad penultimum. Et sumitur ex dict. cap. *Debet*, ybi dicitur: *Duodecim sacerdotes Episcopum circumstare debent, &c.* Et ratio est, quia huiusmodi solemnitas non frequenter, sed raro, & in gratissimis causis adhibenda est. Et ideo soli B principes Ecclesiæ illa vtuntur, ad quos huiusmodi grauissimæ causa spectant. Et probable est, tunc maxime excommunicationem anathematis nomine appellatam olim fuisse, quando cum hac solemnitate fiebat. Quanquam sæpe soleat vox *Anathema*, pro quacunque excommunicatione maiori sumi, vt latius tractat Nauarrus in Extravag. Ab ipso, seu *Nauar.* Commeittatio de datis, & acceptis, 4. & 5. notab. num. 10. Iam vero fere illa solemnitas non est in vsu: quanquam soleat in solenni promulgatione, seu denunciatione sententia excommunicationis aliquis Ecclesiæ minister accensam lucernam manu tenere, & in fine extinguere, ac tintinnabulum pulsare: quod non solum in sententiis Episcoporum, sed quorundam cunctis prælatorum fieri potest, & solet. C In qua re, sicut in aliis huiusmodi consuetudo vniuersitatis Ecclesiæ seruanda est. Et plura de hac re legi possunt apud modernos auctores præsertim Felicianum in Enchirid. de Censur. cap. 28. *Felician.*

DISPUTATIO XIX.

De Absolutione ab excommunicatione.

DE PLICATO excommunicationis maioris vinculo in communi, priusquam ad particularia descendantis, necesse est dicere de modo dissoluendi tale vinculum, vt ita comunitis hæc doctrina perfecta, & absoluta sit, sicut tractando de Censuris, disputatione 7. & 8. ultima fecimus. Ex qua fere omnia, quæ hic prolixe tractati solet, petenda sunt. Et ideo breuius hoc loco materiam hanc expediemus, insinuando quomodo ibi dicta hic applicanda sint, & si quid ultra proprium fuerit addendo.

SECTIO I.

Vtrum Excommunicatione per solam absolutionem possit auferri.

SUPponimus primo sermonem esse de excommunicatione valida ipse, & De quæ ex-nō sola existimatione: nam si excommunicatione sit nulla, licet vera reputetur, per solam declarationem nulli-

tatis eius auferetur, vel potius nunquam fuisse intelligetur. Quod autem excommunicatione fuerit iniusta, si valida fuit, non obstat quominus sub hanc disputationem cadat: potest enim etiam illa esse materia, vt sic dicamus, absolutionis: nam, cum vere insit (hoc enim est esse validam) vt in posterum non insit, per absolutionem tollenda erit.

Secundo supponendum est excommunicationem semper auferri posse: non est enim perpetua, *Excommuni-* *cationis sem-*

ce *quan-*

Fr. Suarez tom. 5.